

นิทานเรื่องที่ ๕

พระเจ้าตริวิกรมเสนาเสด็จกลับไปทันอโศก และเห็นซากศพที่เวตาลเข้าสิงห้อยอยู่บนกิ่งไม้จึงขึ้นไปลากตัวลงมา

และหลังจากที่ทรงปรึกษาเวตาลแล้วก็รีบเสด็จกลับไปทางเดิมเพื่อมุ่งไปสู่จุดที่หมาย แต่ในขณะที่ดำเนินไปตามทางที่นำไปสู่สุสานของโยคีในราตรีนั้น เวตาลซึ่งเกาะอยู่บนอังกษของพระราชาก็กล่าวขึ้นว่า

"ราชา พระองค์ข้างอดทนในภาระนี้กระไร ข้าเห็นพระองค์ครั้งแรกก็รู้สึกชอบเสียแล้ว ข้าจะเล่านิทานให้ทรงฟังสักเรื่องหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องบันเทิงพระทัยโปรดสติบเกิด"

ในพระนครอุชชินี มีพราหมณ์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังผู้หนึ่งเป็นราชเสวกและมนตรีของพระราชูปถัมภ์ มีชื่อว่าหริสวามิน

พราหมณ์มีภรรยาที่เป็นหญิงมีตระกูลเสมอกันและมีบุตรชายคนหนึ่งเป็นชายหนุ่มรูปร่างดี เทวสวามิน ต่อมานางให้กำเนิดบุตรหญิงคนหนึ่ง เมื่อเจริญวัยขึ้นแล้ว มีความงามอันยอดเยี่ยมหาใดเสมอมิได้ ชื่อ โสมประภา ครั้นสิบมานางมีวัยอันพึงมีคู่ครองได้แล้ว (คืออายุ ๑๖ ปี) นางจึงให้มารดาไปเจรจาต่อบิดาและพี่ชายของนาง โดยสั่งว่า "ลูกจะแต่งงานกับชายที่มีความกล้าหาญ หรือมีความรู้ดีเลิศ (จากศัพท์ว่า ชญานิน) หรือมีฉะนั้นก็ต้องเป็นชายที่เรียนรู้อย่างดีเท่านั้น ขออย่าบังคับให้ลูกแต่งงานกับคนอื่นนอกเหนือจากนี้ ถ้าพ่อยังเห็นว่าชีวิตของลูกยังมีค่าอยู่"

เมื่อหริสวามินผู้บิดาได้ยินดังนั้น ก็กังวลใจมาก ไม่ทราบว่าจะหาบุรุษใดมีคุณสมบัติตามข้อใดข้อหนึ่งในสามข้อที่นางตั้งเงื่อนไขเอาไว้ ขณะนั้นพอดีกับที่เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นทูตสันติเพื่อไปทำสัญญาไมตรีกับพระราชแห่งเดกขาน ซึ่งกำลังจะเข้ามากรุงนวันแคว้น

หริสวามินได้ทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และเดินทางกลับบ้านมาบ้าน ขณะนั้นเอง

พราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งได้ทราบข่าวระบือในความงามอันยอดเยี่ยมของนางโสมประภา ก็เข้ามาหา และสูล่อนางเพื่อการสมรส หริสวามินจึงกล่าวแก่พราหมณ์ผู้นั้นว่า

"ลูกสาวข้าจะไม่แต่งงานกับใครเลย ถ้าชายนั้นมิได้มีคุณสมบัติทางด้านความกล้าหาญ ความเป็นผู้รู้เลิศ หรือเจนจบในมายาศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งไหนลองบอกมาสิว่า ท่านชำนายูทางไหนในสามอย่างนี้"

เมื่อหริสวามินกล่าวดังนั้นแก่พราหมณ์หนุ่ม ชายหนุ่มก็ตอบว่า "ข้าเป็นผู้ชำนาญในมายาศาสตร์ยิ่งกว่าคนอื่น" หริสวามินจึงกล่าวว่า "ถ้ากระนั้นจงแสดงให้ข้าดูสิ"

ชายหนุ่มผู้มีความสามารถได้ฟังก็เริ่มการแสดงโดยทันทีตามความชำนาญของตน คือ นำธมมาคันหนึ่ง ซึ่งมีศักยภาพสามารถแล่นไปอย่างรวดเร็วในอากาศ

ชายหนุ่มเชิญให้พราหมณ์เฒ่าลงสู่รถแก้วแว่วฟ้าลอยลึ่วไปในอากาศชมสวรรค์และแผ่นดินโลกเป็นที่เพลิดเพลิน แล้วนำกลับลงมาที่พลับพลาของพระเจ้ากรุงเดกขาน ผู้ซึ่งใช้ให้เขาไปเจรจาสู่นางโสมประภาต่อบิดานางนั่นเอง หริสวามินก็ตกลงยินยอมให้อธมาแก่ผู้ชำนาญมายาศาสตร์นั้นโดยกำหนดวันทำพิธีสมรสอีกเจ็ดวันข้างหน้า

ในระหว่างนั้น พราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งตั้งนิวาสสถานอยู่ในกรุงอุชชินีก็มาหาเทวสวามินผู้บุตรชายของหริสวามิน และสูล่อนางโสมประภาในฐานะที่เขาคือพี่ชายของนาง เทวสวามินตอบว่า "นางไม่มีความประสงค์ที่จะได้สามีที่ไม่มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่าง คือ มีความรู้เลิศ เจนจบในมายาศาสตร์ และเป็นวีรบุรุษ" เมื่อได้ฟังดังนั้นพราหมณ์ก็แสดงตนเป็นวีรบุรุษ แล้วแสดงการใช้อาวุธทั้งไกลตน (คือยิงธนู) และประชิดตน (คือใช้ดาบ) อย่างดีเยี่ยม จนเทวสวามินเลื่อมใส จึงสัญญาว่าจะยกน้องสาวให้ และโดยการแนะนำของโทรตามที่บิดาได้ตอบแก่ชายคนแรกที่มาขอไปว่า ฤกษ์แต่งงานจะมีในเจ็ดวันข้างหน้า เทวสวามินก็แจ้งแก่ชายคนที่สองเช่นเดียวกัน และเขาก็ตัดสินใจไปโดยที่มารดาไม่ได้รับรู้เห็น

ในวันเดียวกันนั่นเอง ชายคนที่สามก็เดินทางมาถึงและเข้าไปพบกับภรรยาของหริสวามิน เจรจากเป็นส่วนตัวสู่นางโสมประภาเช่นเดียวกัน

นางพราหมณีได้ฟังก็ตอบว่า "ลูกสาวของข้าต้องการสามีที่ทรงคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่างคือ เป็นวีรบุรุษ หรือชำนาญในมายาศาสตร์ หรือเจนจบในชญานะอย่างใดก็ตาม" และหลังจากที่นางได้ถามไถ่เรื่องอดีตและอนาคตของเขาแล้ว ก็ตกลงใจรับการสูล่อนาง และสัญญาจะให้ธิดาของตนแต่งงานกับชญานินผู้นั้นในเวลาอีกเจ็ดวันข้างหน้า เช่นเดียวกับที่สามีและบุตรชายของนางได้ให้สัญญาแก่ชายสองคนแรก

วันรุ่งขึ้นหริสวามินกลับมาถึงบ้าน กล่าวแก่ภรรยาและบุตรชายเรื่องที่ได้ตกลงไว้กับเจ้าบ่าวคนที่หนึ่งว่าจะยกธิดาให้ในพิธีสมรสอีกเจ็ดวันข้างหน้า ภรรยาและบุตรชายต่างก็แจ้งให้หริสวามินทราบเรื่องที่ดินต่างก็สัญญาจะยกนางให้เจ้าบ่าวคนที่สองและที่สามในวันเดียวกันคือ อีกเจ็ดวันข้างหน้า หริสวามินได้ทราบก็ตกใจ และกลักรู้สึกอึดใจเพราะเจ้าบ่าวทั้งสามต่างก็ได้รับการเชิญมาในวันสมรสวันเดียวกัน

ครั้นถึงวันสมรส ชายทั้งสามต่างก็เดินทางมาถึงบ้านของหริสวามินพร้อมกันทั้งชญานิน มายากร และวีรบุรุษ ขณะนั้นเองความมหัศจรรย์ก็เกิดขึ้น

ปรากฏว่าเจ้าสาวคือนางโสมประภาหายไปอย่างไม่มีร่องรอย ถึงจะมีมารดาค้นหาสักเท่าไร ๆ ก็มิได้พบเห็น หริสวามินจึงกล่าวแก่ชญานินว่า "ท่านเป็นผู้ทรงคุณวิทยา

เรื่องที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพราะอะไร ลูกสาวข้าหายไปไหน"

เมื่อขยมนินหนุ่มได้ฟังดังนั้นก็ตอบว่า "รักษสตนหนึ่งชื่อธุมริชชะ เป็นผู้ลักตัวนางไปสู่ที่อยู่ของมันในป่าเชิงเขาวิญชัยแล้ว"

หริสวามินได้ยินขยมนินกล่าว ก็ตกใจว่า รุ่งรุ่งว่า "อนิจจาเอ๋ย อนิจจาเราจะตามตัวนางกลับมาได้อย่างไร แล้วนางจะแต่งงานอย่างไรเล่า"

มายากรผู้ชำนาญในมายาศาสตร์ได้ฟังก็กล่าวว่า "ทำใจให้ดี ๆ ไว้เถิด ข้าจะพาท่านไปในพริบตา เพื่อติดตามนางไปยังที่ซึ่งขยมนินกล่าวถึงนั้น"

กล่าวจบมายาวินก็เตรียมงานของตนโดยนำรถแก้วเข้ามาเทียบ แล้วพาหริสวามินพร้อมด้วยขยมนินและวีรบุรุษ ลงนั่งในรถแหะลิวไปในอากาศ
ชั่วครู่หนึ่งก็มาถึงที่พำนักของรักษสในป่าวิญชัย ตามที่ขยมนินบรรยายไว้ทุกประการ รักษสเมื่อเห็นดังนั้นก็วิ่งออกมาจากสำนักด้วยความโกรธ
วีรบุรุษซึ่งถูกหริสวามินผลักดันให้ออกหน้าก็ตะโกนท้าทายให้รักษสมาต่อสู้กับตนตัวต่อตัว ครั้นแล้วทั้งสองฝ่ายก็ต่อสู้กันอย่างทรหดด้วยอาวุธชนิดต่าง ๆ
เพื่อชิงนางมาเป็นของตน ต่อมาในช่วงเวลาอันสั้น รักษสก็เสียทีถูกตัดหัวกระเด็นด้วยฝีมือวีรบุรุษหนุ่ม เมื่อประหารรักษสแล้ว
ต่างก็พานางโสมประภาลงรถแก้วแววฟ้าของมายาวินกลับบ้าน

เมื่อกลับมาถึงบ้านหริสวามิน การแต่งงานก็ยังเริ่มไม่ได้ถึงแม้เหตุฤกษ์จะมาถึงและผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม
ทั้งนี้เพราะเกิดการโต้เถียงกันไม่ยุติว่านางควรแต่งงานกับใคร ทั้งขยมนิน มายาวิน และวีรบุรุษต่างก็ได้ตอบกันอย่างเผ็ดร้อน อ้างความเป็นเจ้าของนางกันทุกคน
ขยมนินกล่าวว่า "ถ้าข้าไม่จับยาม ดูว่านางถูกพาไปไหน พวกท่านยังมีปัญญาสิบรู้อะไรได้ละหรือ ด้วยเหตุนี้ นางควรจะตกเป็นของข้าจึงจะถูก"

มายาวินได้ฟังก็กล่าวว่า "ถ้าข้าไม่ใช่รถแก้วของข้าแหะลิวไปในอากาศเพื่อเดินทางไปสู่สุดท้ายฟ้าเขียวอย่างป่าวิญชัยโน้น พวกเจ้าจะมีปัญญาทำอะไร
ข้ามิได้ทำให้เจ้าเดินทางกลับไปกลับในชั่วอึดใจเดียวราวกับเทวดาเดินหน ป่านนี้เจ้าก็ยังมั่งมั่งงั่งง่าหาอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ เพราะเหตุนี้โสมประภาจึงควรเป็นของข้าแต่ผู้เดียว"
ชายคนที่สามคือวีรบุรุษได้อันดั่งนั้นก็กล่าวขึ้นบ้างว่า "ข้าเป็นคนประหารรักษสที่ร้ายกาจนั้นด้วยดาบของข้าแท้ ๆ ทำให้พวกเราอดอันตรายพานางกลับมาได้
ฉะนั้นข้านี้ต่างหากที่ควรเป็นสามีของนาง"

ขณะที่ทุกคนโต้เถียงกันอยู่นั้น หริสวามินนั่งฟังอยู่เงียบ ๆ บังเกิดความพิศวงเป็นกำลัง ไม่อาจจะตัดสินใจอะไรได้

เวลาจึงกล่าวแก่พระราชว่า "โอ ราชะ โปรดตัดสินใจให้ทีเถิด ใครควรจะได้เป็นสามีนางโสมประภาโดยเหตุผลอันสำคัญเป็นเครื่องชี้ขาดเล่า
แต่ถ้าพระองค์แล้วไม่ยอมพูดก็จงรู้ไว้เถิดว่า ศีรษะของพระองค์จะต้องแยกเป็นเสี่ยง ๆ เชียวนะ พระเจ้าข้า"

เมื่อพระเจ้าไตรภพเสนาได้ฟังเวลาถล่าวดังนั้น ก็ลิ้มพระองค์ไปชั่วขณะตรัสตอบว่า

"นางควรจะตกเป็นของวีรบุรุษต่างหาก ทั้งนี้เพราะชายกล้าหาญผู้ไม่มีไข้หรือที่ต่อสู้ศัตรูอย่างเข้มแข็งเต็มกำลังความสามารถ
เอาชีวิตเข้าแลกกับความตายเพื่อนางโดยแท้ ส่วนชายอีกสองคนคือ ขยมนิน และมายาวินนั้น
ทำตามหน้าที่ท้าวธาดาพรหมกำหนดมาให้เป็นเครื่องมือของแผนการดังกล่าวนี้นี้ทั้งหมด คนมีความรู้ที่ดี คนฉลาดในมายาศาสตร์ที่ดี
ล้วนแต่เป็นตัวประกอบในวีรกรรมนี้ทั้งสิ้น"

เวลาได้ฟังดังนั้นก็รีบรุดลงจากองค์ของพระราชและหายลับไปในทันที โดยปราศจากร่องรอยใด ๆ ให้เห็น พระราชาทรงรู้สึกพระองค์ก็ต่อเมื่อ
เวลาอันตรธานไปแล้ว จึงต้องเสด็จไปตามตัวมันอีก